

CERAMICA DE TIP ZIMNICEA–PLOVDIV DIN AȘEZAREA DE LA CĂSCIOARELE, JUD. CĂLĂRAȘI

de NONA PALINCAȘ

Articolul prezintă 17 vase de tip **Zimnicea–Plovdiv**, găsite în anii '60 în cursul săpăturilor din așezarea neolitică de la **Căscioarele**. Ele se datează, prin analogie cu materialele de la Popești, în sec. XIII–XII a.Chr., posibil și cu începere din sec. XIV a.Chr.

Într-un amplu raport asupra sondajului său de pe ostrovelul lacului Cătălui de lângă com. Căscioarele (jud. Călărași), 17 km vest de Oltenița, Gh. Ștefan publica, alături de materiale neolitice, și câteva fragmente ceramice aparținând altor epoci¹. Două dintre vasele publicate atunci au fost ulterior atribuite de A. D. Alexandrescu grupului **Zimnicea–Plovdiv**².

Săpăturile de pe „Ostrovel” au fost reluate, între 1962–1968, de către colectivul condus de Vi. Dumitrescu, cu scopul de a cerceta exhaustiv așezarea aparținând culturii Gumelnița³. În cursul lor s-au găsit și 17 vase întregi și fragmentare de tip **Zimnicea–Plovdiv**, pe care le publicăm aici⁴. Deși provin de pe întreaga suprafață a „Ostrovelului” (fig. 1), nicăieri nu s-a putut identifica vreo depunere care să le corespundă⁵. Ele se aflau la adâncimi ce variază între –0,30–1,60 m, iar unele erau printre chirpicii construcțiilor neolitice sau în gropi hallstattiene. În aceste condiții, delimitarea ceramicii de tip **Zimnicea–Plovdiv** de cea aparținând altor perioade post-neolitice reprezentate în așezare s-a făcut numai pe criterii tipologice, principala dificultate reprezentând-o separarea de ceramica hallstattiană timpurie.

În sens strict, nici unul dintre cele 17 vase și fragmente ceramice publicate aici nu face parte din categoria desemnată de obicei cu termenul „grosieră” sau „de uz comun/gospodăresc”. Dacă această categorie a existat sau nu pe „Ostrovel” este imposibil de spus. Având adesea un aspect nespecific și păstrându-se de regulă, datorită dimensiunilor mai mari, în stare accentuat fragmentară, în lipsa unor complexe arheologice clare, aceasta devine de

¹ Gh. Ștefan, *Dacia* 2, 1925, p. 138–197.

² *Ibidem*, fig. 18/2–3; A. D. Alexandrescu, *Dacia*, N.S. 17, 1973, p. 80.

³ Vi. Dumitrescu, *SCIVA* 16, 1965, 2, p. 215.

⁴ Din colectivul care a efectuat săpătura a făcut parte și dr. Silvia Marinescu-Bîlcu, de la care am primit materialele, planurile și documentația de șantier utilizate în acest articol, fapt pentru care îi mulțumesc în mod deosebit și pe această cale.

⁵ Dumitrescu, *op. cit.*, p. 218–219.

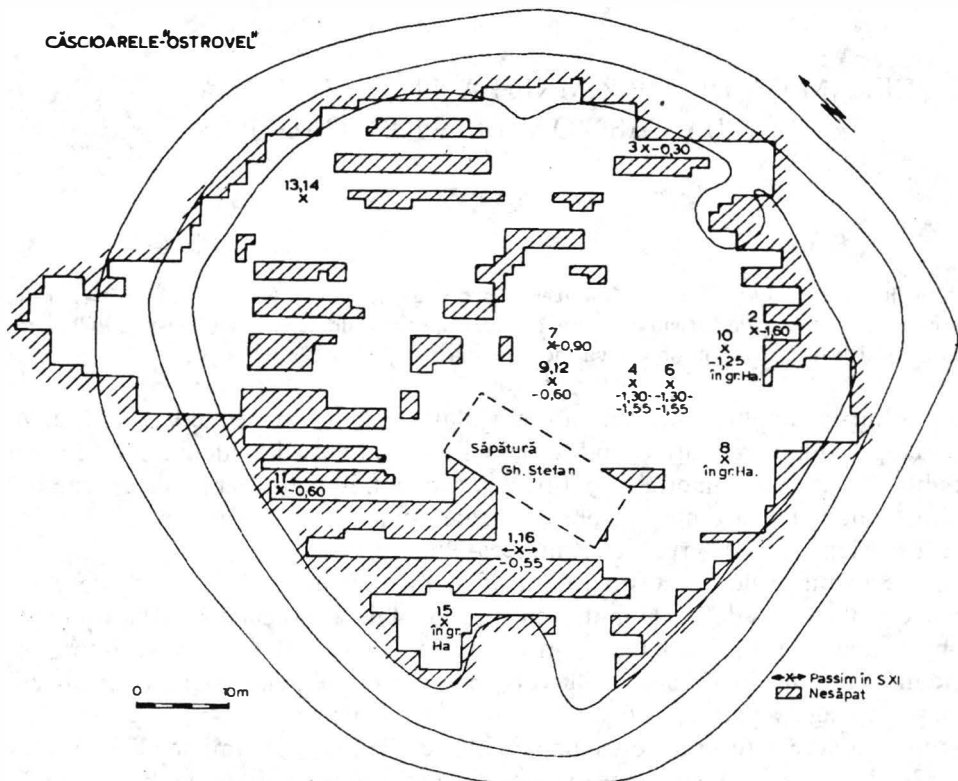

Fig. 1. Așezarea de la Căscioarele – „Ostrovel”. Planul general al săpăturilor din 1962 – 1968 (numerele de pe plan corespund numerelor curente din catalogul ceramicii, precum și celor din ilustrație).

neseplat de ceramica grosieră a Hallstatt-ului timpuriu. Astfel, ceramica de pe „Ostrovel” atribuită complexului Zimnicea–Plovdiv este fie de calitate bună, fie de calitate mai modestă, dar de dimensiuni mici (ex. 11).

CATALOGUL CERAMICII⁶:

Pentru a facilita identificarea ulterioară a pieselor, redăm și marcajul acestora. Astfel, C = Căscioarele, S. = șanturile lungi, α - δ = secțiuni, Loc. ... = locuința neolitică în care s-au găsit, în poziție secundară, vasele Zimnicea–Plovdiv, Gr. hall. loc. ... = în groapa hallstattiană care taie locuința neolitică. Menționăm că planul complet al săpăturilor de la Căscioarele nu a fost încă publicat, dar ne-a fost accesibil și a stat la baza întocmirii fig. 1 (v. și supra nota 4).

Numărul curent din catalog este păstrat și pe figuri. De aceea s-a renunțat în trimiteri la numărul figurii.

⁶ Materialul se află la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, în custodia S. Marinescu-Bîlcu (neinventariat).

1. **Kantharos globular**; C 1963, S. XI, –0,55 m; torțile lipsesc din vechime; ciobit la buză; finisare foarte bună;
 - fără spărtură proaspătă;
 - *exterior*: galben-brun în cea mai mare parte; pe buză cu câte o pată cenușie și una neagră de o parte și de alta a torților; *slip* gros, netezit preponderent orizontal; cu luciu intens mai ales de pe buză până pe diametrul maxim;
 - *interior*: pe buză brun închis cu o pată cenușiu închis; în rest culoare cenușie mai deschisă decât buza; *slip* neted, lucios numai pe buză, în rest mat și aspru, cu crustă subțire; cu urme de netezire cu degetele;
 - *decor*: incizie lată și neregulată marcând baza gâtului.
2. **Kantharos globular**; C 1964, S. I, □ 29, –1,60m; lipsesc cca 1/4 din corp și torțile;
 - *pastă*: cu puțin degresant constând din cioburi pisate mărunț, din pietriș fin și pigment alb;
 - în *spărtură*: centrul negru, de o parte și de alta cărămiziu;
 - *exterior*: brun închis cu mică pată cărămizie pe pânțele; *slip* gros, foarte lucios; corodat de pe diametrul maxim până pe buză;
 - *interior*: pe buză cărămiziu-gălbui, în rest brun închis; *slip* bun, ușor neregulat, cu urme evidente de luciu; corodat pe margine și puțin la baza torții.
3. **Kantharos globular**; C 1961, S. VI, □ 21, –0,30 m; cu fund plat; lipsesc 3/4 din buză și torțile;
 - *pastă*: mijlocie, cu cioburi pisate de diverse dimensiuni, pietriș mărunț și pigment alb;
 - în *spărtură*: negru (fără spărtură proaspătă);
 - *exterior*: brun cu mai multe nuanțe și cu patru pete cărămizii – două pete pe pânțele, una pe gât și una pe toartă –, precum și cu pete negre în jurul celor cărămizii; *slip* gros, foarte bun, direcția de lustruire nedeterminabilă;
 - *interior*: brun închis cu tentă neagră, *slip* superficial (se văd cioburile pisate din pastă), neregulat în zona umărului.
4. **Kantharos globular**; C 1969, γ, □ 23, –1,30–1,55 m; accentuat asimetric; lipsesc o toartă și o parte din buză;
 - fără spărtură proaspătă;
 - *exterior*: brun închis, *slip* gros, netezit orizontal, lucios; suprafața foarte neregulată, cu numeroase adâncituri, probabil din cauza pastei;
 - *interior*: culoarea ca la exterior; *slip* gros și lucios pe buză, în rest mat, aspru și neregulat, cu urme de degete.
5. **Kantharos globular**; C 1965, [passim]; lipsesc torțile; gâtul marcat și sub buză și la bază prin adâncire în pastă;
 - *pastă*: mai grosieră, cu numeroase cioburi pisate, pietriș mărunț și concrețiuni calcaroase pisate mărunț;
 - în *spărtură* negru; se văd cioburile brune folosite ca degresant;
 - *exterior*: brun închis cu două pete cărămizii, una pe pânțele, cealaltă pe buză, pânțele și o parte din baza unei torți;
 - *interior*: brun închis cu tentă neagră, *slip* superficial (se văd găuri de la cioburile căzute din pastă), cu mici neregularități, mat.
6. **Kantharos cu gura largă**; C 1965, δ, □ 25, –1,40–1,55 m; fund ușor aplatizat, relativ instabil; lipsește o toartă; este puțin ciobit la buză; baza gâtului adâncită în pastă;
 - fără spărtură proaspătă;
 - *exterior*: brun închis cu o pată cărămizie și una negricioasă pe umăr și pânțele pe aceeași parte față de torți; *slip* bun, netezit orizontal cu excepția torții, netezită vertical; foarte lucios;
 - *interior*: brun închis, *slip* bun, netezit orizontal, ușor crăpat, cu urme evidente de luciu bun.

- 7. Kantharos cu gura largă;** C 1965, α, □ 17, -0,90 m; lipsesc o toartă și mai multe părți din buză; accentuat asimetric;
- fără spărtură proaspătă;
 - *pastă* grosieră, cu cioburi pisate mijlociu, pietriș fin și concrețiuni calcaroase pisate mărunt;
 - *exterior*: brun închis cu zone brun-gălbui și mici pete cărămizii-gălbui și cenușii-negre; ultimele două pe buză și pe gât; *slip* bun, netezit orizontal cu excepția torții, netezite vertical; acum mat, dar cu urme de luciu pe buză și pe diametrul maxim; corodat puternic pe toarta păstrată.
 - *interior*: brun închis cu crustă subțire pe aproximativ 1/3 din pânțec și fund; pete cărămizii pe buză; *slip* bun, netezit orizontal, cu urme de luciu pe buză și gât.
- 8. Cească cu gura oblică;** C 1963, Gr. hall., Loc. 12; fund cu umbo; probabil a avut o singură toartă;
- fără spărtură proaspătă;
 - *exterior*: negru, cenușiu și cenușiu cu vagi urme de brun închis de la fund până la diametrul maxim, galben-brun pe umăr, gât și buză; *slip* foarte bun, netezit orizontal, corodat parțial pe o parte din zona inferioară a corpului; unde nu este corodat este foarte lucios;
 - *interior*: negru de la fund până la diametrul maxim, galben-brun pe gât și buză; *slip* netezit, mai bun pe marginea vasului, dar în general este mat; foarte neregulat, din cauza felului în care a fost finisat (v. profilul); cu urme de degete de la netezire;
 - *decor*: două linii incizate înainte de aplicarea slipului, astfel încât pe alocuri dă impresia de gât marcat în pastă.
- 9. Cească cu gura oblică;** C 1962, Loc. 2, -0,60 m; păstrată cca. 2/3;
- *pastă* bună, cu foarte mici cioburi pisate și rar pigment alb;
 - în spărtură negru;
 - *exterior*: foarte pătat; cu zone brun închis-cenușii, brun închis, cărămiziu intens și cărămiziu pal; *slip* bun, netezit orizontal, cu excepția torții, netezită vertical, foarte lucios pe porțiunea de culoare brun închis-cenușiu; în rest este mai puțin lucios pentru că suprafața (pânțec, fund și toartă) este corodată parțial;
 - *interior*: brun închis pe gât, pată galben-brună pe buză; pe o parte din gât *slip* bun, netezit orizontal și lucios; pe fund și corp crustă subțire, pe alocuri înlăturată, *slip* netezit și mat, cu urme de degete; restul corodat;
 - *decor*: două linii adânc incizate, închise la capăt, și având un vag aspect de împunsături succesive.
- 10. Urcior cu gura probabil oblică;** C 1965, a, □ 26, Gr., -1,25 m; accentuat asimetric; baza gâtului marcată pe alocuri prin adâncire în pastă; toarta lipsește din vechime; o parte din buză și una din pânțec s-au spart după ce vasul a fost scos din săpătură;
- *pasta* grosieră, cu cioburi pisate mijlociu, pietriș mare și mic, concrețiuni calcaroase pisate mare;
 - în spărtură: central și în interior, negru-cenușiu; exterior, cărămiziu-brun;
 - *exterior*: brun închis cu pete cărămizii mici și răspândite pe întreaga suprafață; neregulat; *slip* bun pe buză, dar calitatea sa descrește spre fund; luciu bun pe și deasupra diametrului maxim, precum și pe buză; sub diametrul maxim, mat;
 - *interior*: pe buză și jumătate din gât același *slip* gros, brun, ca la exterior; în rest parțial brun închis, parțial cenușiu închis; *slip* mai gros pe buză și pe partea superioară a gâtului, în rest subțire, foarte neregulat, aspru, mat.
- 11. Cească tronconică;** C 1963, S. X, □ 1, -0,60 m; cu o toartă, care însă lipsește din vechime; secțiunea torții probabil triunghiulară;
- *pastă* mijlocie, cu cioburi pisate mărunt și pigment alb;

- *în spărtură*: central, negru-cenușiu, iar de o parte și de alta, cărămiziu;
 - *exterior*: brun cu pete cărămizii mai ales pe buză; *slip* superficial, în cea mai mare parte corodat; suprafața neregulată, aspră, are spre buză urme de luciu;
 - *interior*: brun închis-cenușiu cu excepția buzei, care este cărămizie; cu posibil *slip* superficial, neregulat, mat.
- 12. Cană cu contur aproape pătrat**; C 1962, Loc. 2, -0,60 m; și cu o toartă; lipsesc din vechime buza, o parte din gât și din toartă; secțiunea torții are aspect de pătrat cu colțurile rotunjite și este răsucită din cauza execuției neglijente;
- *pastă* bună, cu foarte rare cioburi pisate și cu pigment alb;
 - *în spărtură*: uneori: central negru, de o parte și de alta, cărămiziu-brun, alteori: jumătatea dinspre exterior neagră, cea dinspre interior cărămiziu-brună;
 - *exterior*: cca. 2/3 din suprafață sunt acoperite cu crustă; cu pete de culoare foarte diferite, alternând între ele: negru-cenușiu, cenușiu deschis, brun deschis, cărămiziu-brun; *slip* bun, netezit orizontal; neted, foarte lucios;
 - *interior*: cca. 90 % acoperit cu crustă; gâtul, pe alocuri fără crustă, este cenușiu închis, cu pată brună; cu *slip* probabil inițial neted, acum este puternic corodat și aspru;
 - *decor*: patru proeminente împinse din interior.
- 13. Cană cu două torți**; C 1963, Loc. 5, Vas. 4; jumătate din buză și din gât, precum și o toartă lipsesc din vechime; s-a păstrat numai amprenta torții lipsă de unde se vede că ea fusese fixată în partea inferioară printr-o prelungire de formă aproximativ cilindrică (în secțiune transversală este ovală) ce pătrunde în peretele vasului;
- *pastă* bună cu cioburi pisate foarte mărunț, pietriș fin și pigment alb;
 - *în spărtură*: central negru, de o parte și de alte, superficial, galben-brun;
 - *exterior*: galben-brun foarte deschis cu pată de culoare neagră și cenușie pe fund și pe o parte a pântecelui; *slip* gros, lustruit orizontal cu excepția torții, lustruită vertical;
 - *interior*: galben-brun; *slip* gros, netezit predominant orizontal; se văd câteva găuri mici de la pietricelele căzute din pastă; are evidente urme de luciu chiar și pe fund.
- 14. Pahar sau vas-sac miniatural**; C 1963, Loc. 5, Vas 8; aproape întreg (ușor spart la buză din vechime și cu două mici lipsuri moderne);
- *pastă* bună cu cioburi pisate foarte mărunț și nisip fin și pigment alb;
 - *în spărtură*: negru;
 - *exterior*: extrem de neregulat; brun închis cu două pete brun deschis-cărămizii, una pe fund, alta din zona buzei până sub brâu; *slip* relativ gros cu evidente urme de luciu;
 - *interior*: foarte neregulat; brun închis-negru, pe buză brun-gălbui; *slip* superficial; cu urme de degete;
 - *decor*: brâu simplu sub buză, foarte strâmb.
- 15. Cană cu o toartă**; C 1963, Loc. 16, Gr. hall.; afară de cazul în care cealaltă era dispusă foarte asimetric; lipsesc din vechime: toarta, buza, gâtul și o jumătate din zona diametrului maxim;
- *pastă* bună, cu foarte rar pietriș mărunț;
 - *în spărtură*: negru;
 - *exterior*: brun închis cu o mică pată neagră în partea cea mai înaltă; în zona neagră și în jurul ei are urme de *slip* mai gros și lucios; în rest, aspru, corodat puternic, totuși fără neregularități, mat;
 - *interior*: cenușiu închis cu vagă tentă brună; jumătate aspru, jumătate fin și neted în ciuda urmelor de netezire cu degetul; partea netedă are un *slip* bun, netezit orizontal, cu urme de luciu bun.

- 16. Fragment dintr-un kantharos sau dintr-o cană cu o toartă;** C 1963, S. XI, -0,55 m; s-a păstrat aproximativ jumătate;
- *pastă* bună cu puțin pietriș foarte mărunț și pigment alb;
 - *în spărtură*: negru;
 - *exterior*: brun cu câteva mici zone mai gălbui, cărămizii și negricioase, mai ales pe diametrul maxim; *slip* foarte bun, foarte neted, netezit oblic dinspre fund spre direcția torții spre stânga și spre dreapta; pe pânțele și pe gât, netezit orizontal, iar pe toartă, vertical; foarte lucios;
 - *interior*: 2/3 cărămiziu-brun, 1/3 în stânga torții cenușiu-închis; *slip* superficial, neted și lucios pe buză și gât; neregulat și aspru sub diametrul maxim până spre fund.
- 17. Cană cu o toartă** (este improbabil să fi avut două); passim; toarta are secțiune triunghiulară asimetrică; din corp s-a păstrat cca. 1/4;
- *pastă*: nisip fin și pigment alb (spărtura foarte mică);
 - *în spărtură*: negru;
 - *exterior*: galben-brun cu două pete negre pe burtă la exterior, de o parte și de alta a torții;
 - *exterior*: *slip* subțire dar bun, aspru pe fund; netezit orizontal și lucios, cu excepția fundului;
 - *interior*: galben-brun cu porțiuni cenușii pe toartă și pe fund, ușor corodat mai ales pe jumătatea inferioară a corpului; *slip* subțire dar bun, lucios numai pe buză și gât; cu urme de la netezire pe fund.

Pasta, în funcție de degresanți și de mărimea lor, se poate încadra în trei grupe: fină, mijlocie și grosieră. Ele trebuie înțelese în sens relativ, deoarece – după cum s-a arătat – ceramica cu adevărat grosieră lipsește. Observațiile asupra pastei s-au făcut numai acolo unde existau spărturi proaspete. Acestea au aproape întotdeauna o suprafață mică, ceea ce face ca valoarea observațiilor să fie relativă: este probabil ca frecvența și mărimea degresanților să varieze în funcție de diversele părți din corpul vasului ca și în cadrul aceleiași părți de vas (în clasificare nu au fost incluse vasele care nu au spărtură proaspătă: ex. 1, 4, 8).

Ca degresanți s-au folosit, în diverse combinații și mărimi: cioburile pisate, nisip – de obicei fin –, puține concrețiuni calcaroase pisate și un pigment alb. Încadrarea ultimelor două în categoria degresanților nu este certă, deoarece ele ar putea proveni din componența lutului, din pisarea mărunță a unor concrețiuni calcaroase sau din depunerea carbonaților după înglobarea ceramicii în stratul arheologic⁷. Paietele de mică sunt nelipsite atât din pastă, cât și din slip; din cauza dimensiunilor extrem de mici, ele nu pot fi considerate degresant, fiind probabil prezente în lutul din care au fost confecționate vasele.

Grupele de pastă:

1. – *fină*: cu nisip fin și pigment alb (ex. 15–17);
2. – *mijlocie*: cu cioburi pisate mărunț, nisip fin și pigment alb (ex. 2–3, 6, 9, 11–14);
3. – *grosieră*: cu cioburi pisate mijlociu, nisip cu bobul mărunț, dar și mai mare și cu concrețiuni calcaroase de dimensiuni medii (ex. 5, 7, 10).

⁷ Gh. Gâță, *Cap. VIIb: Cercetarea tehnologică a ceramicii*, în monografia așezării neolitice de la Drăgușeni, ms.

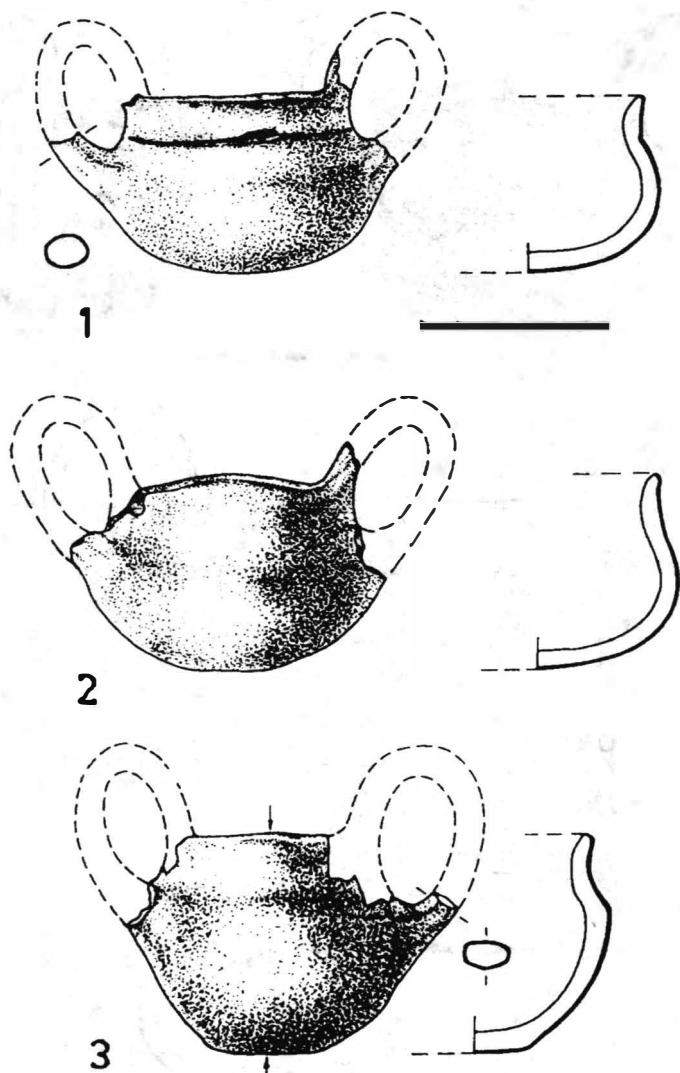

Fig. 2. Căscioarele – „Ostrovel”. Ceramică de tip Zimnicea–Plovdiv.

Nu există o corespondență strictă între compoziția pastei, pe de o parte, și forma, mărimea sau calitatea vasului, pe de altă parte. Din pastă bună sau medie sunt confecționate și vase cu aspect grosier (ex. 11, 14), iar, judecând după forma vaselor din pastă mai grosieră, ar fi de așteptat ca acesta să facă parte din ceramica de calitate bună. Această situație s-ar putea datora, într-o anumită măsură, și modului întâmplător în care s-au putut face observațiile asupra pastei.

Arderea s-a făcut de obicei într-un mediu reducător; doar exemplarele 1, 8, 13 și 17 au fost arse oxidant. În spărtură pasta este de culoare neagră sau

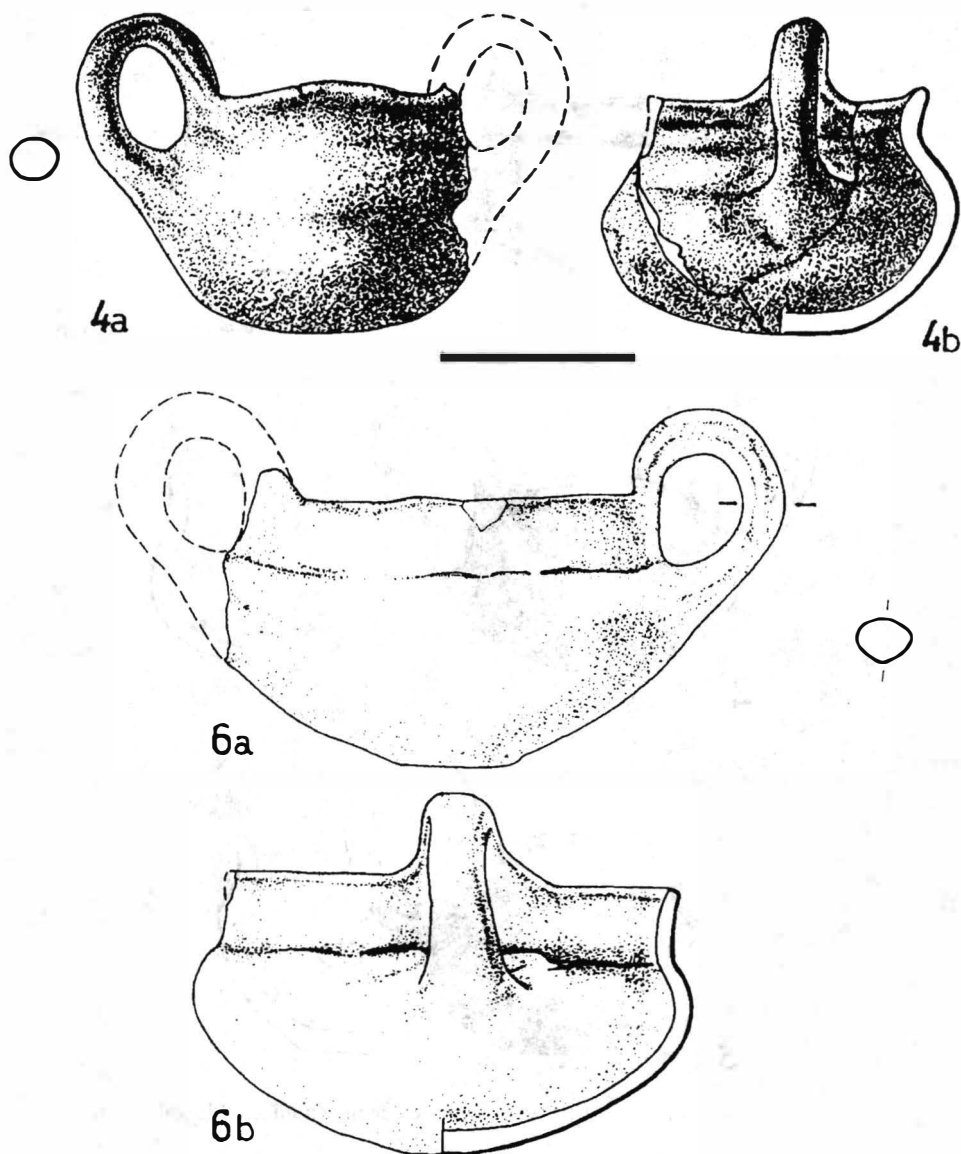

Fig. 3. Căscioarele – „Ostrovel”. Ceramică de tip Zimnicea–Plovdiv.

neagră-cenușie, având adesea spre cele două fețe (exemplarele 2, 6, 11) sau numai spre exterior culoare cărămiziu-brună (ex. 10). Și această observație trebuie privită sub rezerva suprafețelor mici ale spărturilor proaspete. Este de remarcat arderea deosebit de inegală a exemplarului 12.

Culoarea predominantă pe ambele fețe este cea brună (cu excepția ex. 1, 13 și 17, de culoare galben-brună în cea mai mare parte, a ex. 8, predominant

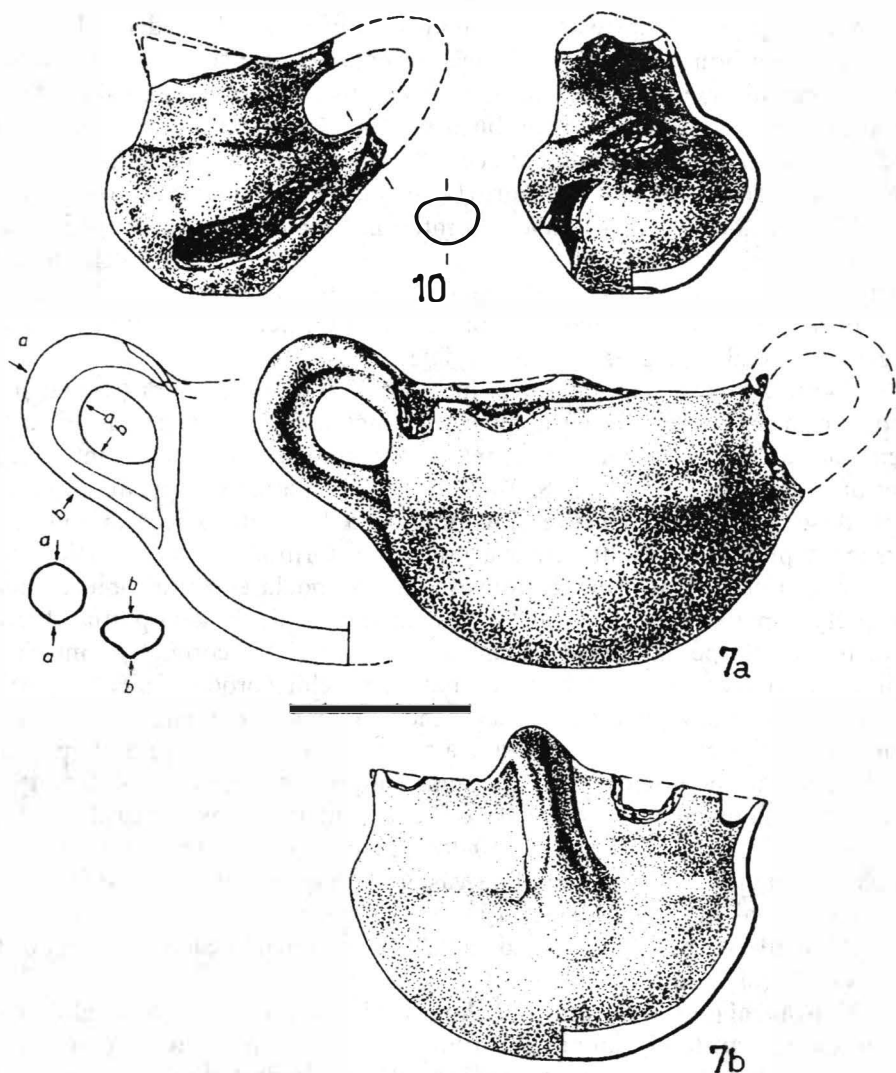

Fig. 4. Căscioarele – „Ostrovel”. Ceramică de tip Zimnicea-Plovdiv.

negru-cenușiu și a ex. 12, care are pe suprafață o combinație de culori dintre care nici una nu este predominantă), dar ea nu este aproape niciodată uniformă (excepție: ex. 4, integral brun-ciocolatiu). De regulă numărul petelor de altă culoare este mai mare pe exteriorul vasului. Petele de culoare sunt:

- cenușii și negre (ex. 1, 13, 15, 17);
- cărămizii (ex. 2, 5, 8 – 9 – cu mai multe nuanțe –, 10 – 11, 14);
- cărămizii și negre (ex. 3, 6);
- brun-gălbui, cărămizii-gălbui și cenușii-negre (ex. 7, 16);
- galben-brună (ex. 8).

Suprafața interioară este mai omogenă din punct de vedere al culorii, fiind de obicei brună închisă sau brună cu tentă cenușie și cu pete de culoare închisă, cenușii sau negre. Pete de culoare deschisă – brun-gălbui, galben-brune sau cărămizii – se află numai pe buza vasului. Excepție fac exemplarul 16, care este în interior preponderent (cca. 2/3 din suprafață) cărămiziu-brun și doar în rest (cca. 1/3, în stânga torții) cenușiu închis, precum și exemplarele 13 și 17, de culoare galben-brună și în interior. Vasele au fost acoperite cu slip pe ambele fețe; unele au însă suprafața atât de corodată încât din slip au mai rămas doar porțiuni mici (ex. 15, cu slip brun lucios în interior, dar care la exterior are slip lucios numai pe suprafețe foarte mici, în rest fiind corodat). În general slipul este gros pe ambele fețe.

Formele închise sunt de obicei lucioase pe întregul exterior (dar nu și pe fund, dacă acesta este plat), iar la interior, numai pe margine și pe gât. Excepții: exemplarele 2 și 13, lucioase și în interior; exemplarul 11, mat în interior. În interiorul unor vase (ex. 1, 4, 8, 14 – 15, 17), pe partea dinspre fund, se văd urme de degete de la netezire. Lustruirea s-a făcut de obicei orizontal pe întreaga suprafață a vasului, cu excepția zonei torțiilor, lustruită vertical.

Nu s-au observat urme de folosire care să poată constitui obiectul unei interpretări aparte. Șase din cele 17 vase au suprafața corodată parțial. Părțile corodate se află pe exteriorul vasului (excepție ex. 12, corodat pe interiorul gâtului). Deoarece nu există o regularitate a zonelor corodate, nici a tipurilor de vase și nici din punct de vedere chorologic nu se poate observa vreo regularitate, este probabil ca coroziunea să fie rezultatul condițiilor de păstrare din depunerea arheologică. Este de asemenea probabil ca același factor să i se datoreze și prezența stratului de crustă în interiorul exemplarului 7 (cca 1/3 din interior), 1, 12, 15 (cca. 80–90 % din interior). Dacă inițial crusta ocupa părți mai mari de pe suprafața vaselor – respectiv dacă a fost înlăturată parțial sau total în cursul restaurării – nu se mai poate ști.

Decorul este rar. Atunci când există, el se reduce la câteva linii incizate.

Tipologia ceramicii:

Kanharoi globulari (ex. 1–5). Au corpul de formă aproximativ globulară, fundul rotunjit, instabil, sau plat, profilul mai mult sau mai puțin arcuit și două torți supraînălțate, cu secțiuni rotundă, ovală sau dreptunghiulară rotunjită. În singurul caz în care s-a păstrat o toartă integral (ex. 4), aceasta este montată strâmb.

Se împart în două grupe: kanharoi de calitate mai bună și kanharoi mai grosieri. Primii (ex. 1–3) sunt mai puțin asimetrici decât ceilalți și au suprafața mai netedă și mai îngrijit finisată. Exemplarul 1 este decorat sumar cu o incizie lată și neregulată la baza gâtului. Exemplarul 5 are în interior găuri de la cioburile pisate căzute din pastă.

Analogii:

- Popești, jud. Giurgiu (N. Palincaș, SCIVA 47, 1996, 3, fig. 5/5; 6/2).
- Călugăreni, jud. Giurgiu (I. Chicideanu, P. Gherghe, Materiale, 1983, fig. 3/2, lipsește fundul);

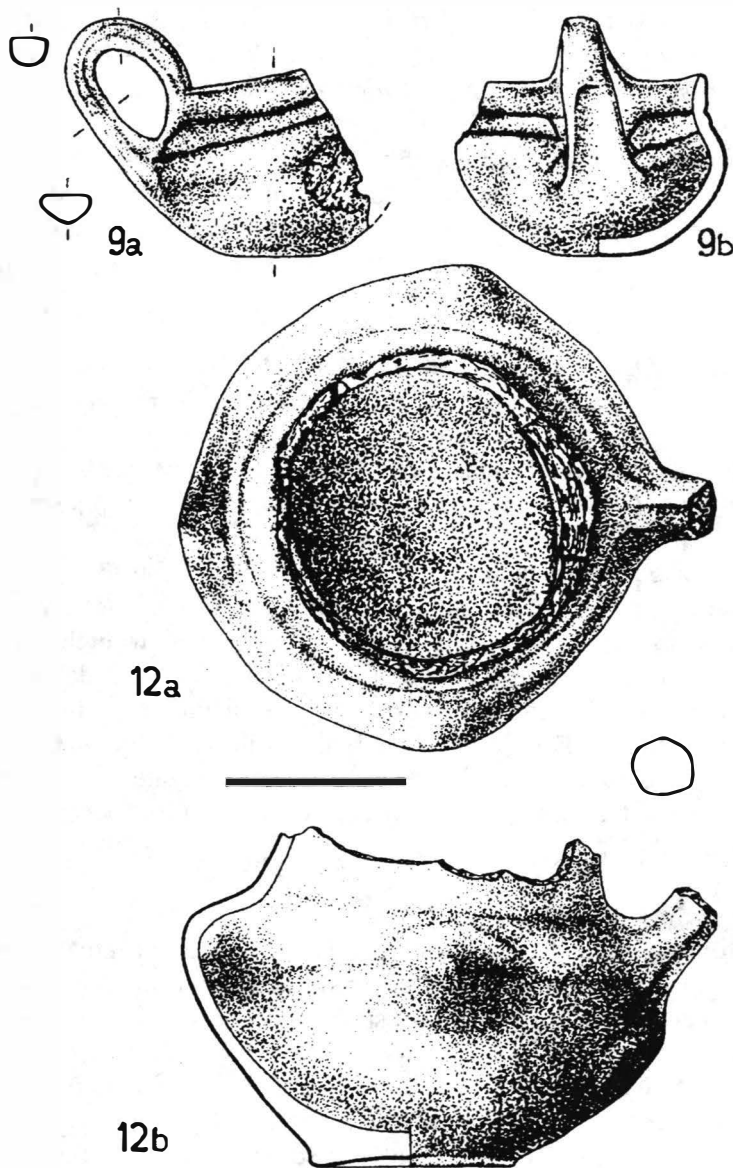

Fig. 5. Căscioarele – „Ostrovel”. Ceramică de tip Zimnicea-Plovdiv.

- Dorobanțu, jud. Călărași (N. Angheliescu, SCIV 6, 1955, 1–2, fig. 8/1; S. Morintz, N. Angheliescu, SCIVA 21, 1973, 3, fig. 17/2);
- Remuș, com. Frătești, jud. Giurgiu (C. Isăcescu, D. Burlacu, *Ilfov – File de istorie*, 1978, fig. 9/2, numai din punct de vedere al caracteristicilor generale);
- București – „Tei” (I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, BerRGK 22, 1932 [1933], pl. 14/11).

– Kastanas, nomos Thessaloniki, Grecia (A. Hochstetter, *Kastanas. Ausgrabungen in einem Siedlungshügel der Bronze- und Eisenzeit Makedoniens 1975 – 1979. Die handgemachte Keramik. Schichten 19 bis I II*, PAS 3, Berlin, 1984, pl. 39/10).

Kantharoi cu gura largă („Schüsselkantharoi”, ex. 6 – 7). Au diametrul maxim egal sau mai mare decât înălțimea, fund rotunjit sau ușor aplatizat, ambele instabile. Ca și kantharoi-i globulari, și aceștia sunt accentuat asimetrici. Secțiunea torții este rombică (ex. 6) sau parțial rombică și parțial triunghiulară (ex. 7).

Analogii:

- Căscioarele–„Ostrovel”, (Gh. Ștefan, *Dacia* 2, 1925, fig. 18/2–3);
- Radovanu, jud. Călărași (S. Morintz, B. Ionescu, *Thraco-Dacica* 6, 1985, fig. 8/4);
- Novgrad, okr. Loveč, Bulgaria (B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau II*, Bonn, 1976, pl. 61/9).

Cești cu gura oblică (ex. 8 – 9), cu fund plat sau cu umbo. Sunt în general lucrate îngrijit, cu excepția torții montate strâmb. Secțiunea singurei torți păstrate este pentagonală în partea superioară și triunghiulară în cea inferioară, ceea ce o apropie de exemplarele din necropola de la Zimnicea. Exemplarul 8 a fost decorat cu două linii incizate înainte de aplicarea slipului, astfel încât pe alocuri dă impresia de gât marcat în pastă. Exemplarul 9 are un decor constând dintr-o bandă de două linii adânc incizate, unite la capete; o parte din linia inferioară are un aspect de împunsături succesive neglijent executate.

Analogii:

- Popești (Palincaș, *op. cit.*, fig. 5/1–2).

Urcior cu gura probabil oblică (ex. 10). Este accentuat asimetric și dintr-o pastă net inferioară pieselor descrise până acum. Întreaga suprafață are numeroase neregularități, dar slipul este bun și lucios, mai ales pe buză.

Analogii:

- Radovanu (S. Morintz, B. Ionescu, *Thraco-Dacica* 6, 1985, fig. 6/1; analog din punct de vedere al caracteristicilor generale);
- Plovdiv, Bulgaria (P. Detev, *ArheologijaSofija* 6, 1964, 4, fig. 4/a);
- Razkopenica, Manole, okr. Plovdiv, Bulgaria (Detev, *IzvestijaSofija* 17, 1950, fig. 122/3–4);
- Kastanas (Hochstetter, *op. cit.*, pl. 51/13, din stratul 14b, pl. 76/5 și 80/6 din stratul 12);
- Popești (Palincaș, *op. cit.*, fig. 6/3).

Ceașcă cu gura orizontală, corp tronconic și cu o toartă (ex. 11) cu secțiune triunghiulară. Are un slip superficial, aspru și mat cu aspect de ceramică de uz comun.

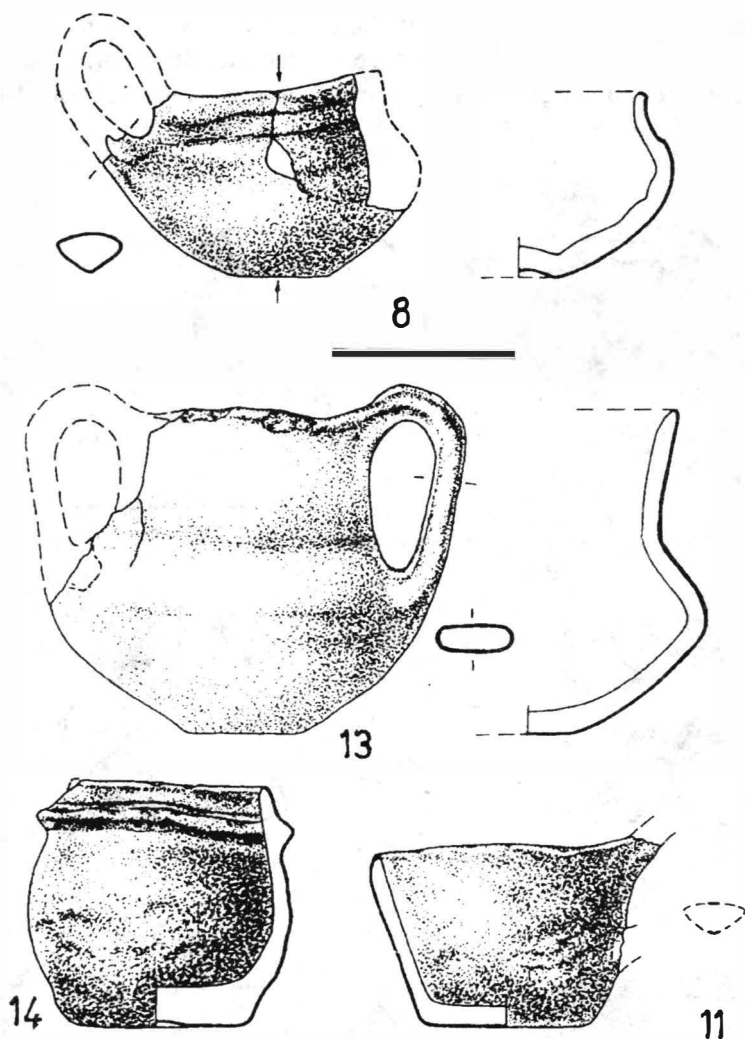

Fig. 6. Căscioarele – „Ostrovel”. Ceramică de tip Zimnicea-Plovdiv.

Analogii:

– Plovdiv (Detev, *Arheologija Sofija* 6, 1964, fig. 3/a–b).

Cană cu corp tinzând spre contur pătrat (ex. 12). Judecând după secțiunea părții păstrate din toartă și după gâtul vasului din zona de prindere a torții și aceasta a fost montată strâmb. Deoarece atât proeminențele cât și gâtul sunt dispuse în plan oblic, trebuie ca și buza vasului să fi fost oblică.

Analogii:

– Coșoveni, jud. Dolj (Hänsel, *op. cit.*, pl. 40/2), pentru zona pântecelui.

Cană cu două torți în bandă (ex. 13), dintre care una lipsește din vechime. S-a păstrat numai amprenta torții lipsă, de unde se vede că aceasta

fusese fixată în partea inferioară printr-un cep de formă aproximativ cilindrică ce pătrundea în peretele căzii. Atât factura vasului cât și forma sa – pentru care nu cunoaștem analogii – fac nesigură atribuirea la complexul Zimnicea–Plovdiv.

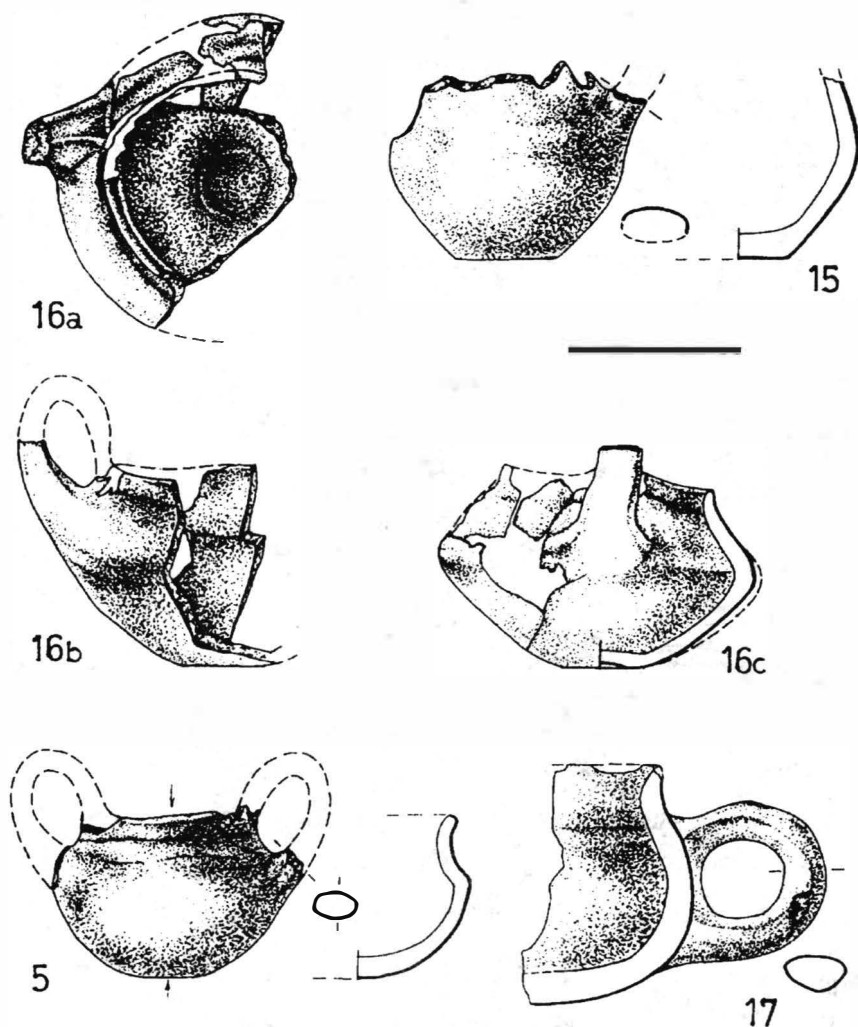

Fig. 7. Căscioarele – „Ostrovel”. Ceramică de tip Zimnicea–Plovdiv.

Pahar sau vas miniatural (ex. 14). S-a păstrat aproape întreg (are o spărtură mică din vechime și două mici lipsuri moderne, toate pe buză). Suprafețele sunt foarte neregulate; la exterior slipul este gros și lucios. Decorul constă într-un brâu simplu sub buză, foarte neregulat.

Exemplarele 15–17 sunt greu de încadrat tipologic din cauza stării fragmentare.

În stabilirea poziției cronologice a grupului Zimnicea–Plovdiv, A. D. Alexandrescu lua în discuție și ceramica de la Radovanu, atribuită culturii Coslogeni. Astfel, se afirma că aceasta ar avea analogii în cadrul materialelor descoperite în apropierea necropolei de la Zimnicea, în poziție secundară, și că distanța mică dintre așezarea de la Radovanu (aparținând culturii Coslogeni) și cea de la Căscioarele (aparținând grupului Zimnicea–Plovdiv) ar duce la concluzia că aria Zimnicea–Plovdiv a fost ocupată de purtătorii culturii Coslogeni, care s-au extins spre vest. Orizontul cultural următor ar fi reprezentat de materialul hallstattian timpuriu din aceeași așezare de la Căscioarele–„Ostrovel”⁸.

Inițial, S. Morintz a acceptat în parte această părere⁹, pentru ca apoi să exprime o alta, conform căreia „ceramica din așezarea de la Radovanu se deosebește de aceea din numeroasele așezări Coslogeni de la est de Mostiștea”. Ea face parte, alături de așezările de la Căscioarele–„Ostrovel”, descoperirile întâmplătoare de la Chirnogi–„Miroi” și de materialul din apropierea necropolei de la Zimnicea, din „complexul cultural Radovanu”, care este „rezultatul unor interferențe culturale între culturile Coslogeni și Zimnicea–Plovdiv care începuseră înainte de constituirea complexului Radovanu”¹⁰. La acea dată Morintz vedea „apariția complexului Radovanu ca un stadiu al procesului de fuziune etno-culturală între elementele nord-pontice, istro-pontice și balcanice. Sinteza Coslogeni a constituit prima etapă, iar sinteza Radovanu a doua etapă pe linia aceleași evoluții”¹¹, situată la nivelul cronologic al fazei Tei V¹², în secolul al XII-lea a. Chr.¹³. Același autor considera că materialul de la Căscioarele, cu bune analogii la Radovanu, „în măsura în care reprezintă un complex unitar, [...] reflectă începutul tranziției la epoca hallstattiană”¹⁴.

Odată cu publicarea parțială a rezultatelor recentelor săpături de la Popești s-au adus în discuție o serie de elemente noi. Astfel, reanalizarea materialului îndeobște atribuit fazelor IV și V ale culturii Tei a dus la concluzia că:

– între faza Tei III (Stejar) și Tei IV (Fundeni) sunt deosebiri atât de mari încât ceea ce s-a numit faza Tei IV (Fundeni) trebuie despărțit de restul culturii Tei; evoluția acesteia din urmă se încheie odată cu faza Tei–Stejar;

– pentru definirea fazelor Fundeni (IV) și Fundenii–Doamnei (V) ca faze distincte nu există un temei suficient, deci ele pot fi unificate;

⁸ A. D. Alexandrescu, *Dacia*, N.S. 17, 1973, p. 80. (sau v. supra nota 2).

⁹ Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii I*, București, 1978, p. 61, 83.

¹⁰ S. Morintz, D. Șerbănescu, *Thraco-Dacica* 6, 1985, p. 21.

¹¹ *loc. cit.*

¹² *Ibidem*, p. 20.

¹³ Morintz, *op. cit.*, p. 149.

¹⁴ Morintz, Șerbănescu, *op. cit.*, p. 19, nota 26.

– pe baza asemănării formelor, motivelor și tehnicilor de ornamentare, ele pot fi unificate cu grupul Govora (creat, la rândul său, prin unificarea fazelor Verbicioara IV și V), împreună cu care formează grupul Fundeni–Govora¹⁵.

În așezarea de la Popești, stratul de tip Zimnicea–Plovdiv îl suprapune pe cel de tip Fundeni–Govora. Astfel, s-a putut vedea, pentru prima dată, posterioritatea complexului Zimnicea–Plovdiv în raport cu „faza Tei V”. Acest complex este, în linii generale, contemporan cu Noua–Sabatinovka–Coslogeni.

Ceramica din stratul Zimnicea–Plovdiv de la Popești prezintă o serie de particularități în comparație cu ceramica din alte stațiuni ale aceluiași complex: frecvența mare a kantharoi-lor de dimensiuni mici și lipsa kantharoi-lor și a cănilor mari, lipsa curburii spre interior a torților de kantharos, precum și lipsa torților cu câte două secțiuni, una rotundă și cealaltă triunghiulară. Aceste particularități se regăsesc și la Căscioarele. Asemănarea dintre cele două loturi de materiale ajunge până la identitate în ceea ce privește kantharoi-i globulari și ceștile cu gură oblică, fapt ce justifică atribuirea ceramicii de la Căscioarele complexului Zimnicea–Plovdiv. Prin urmare, particularitățile lotului de la Popești nu mai pot fi privite ca desemnând un aspect local, așa cum s-ar fi putut crede în lipsa materialului de la Căscioarele. Acesta din urmă prezintă asemănări importante și cu materialul de la Radovanu.

Se pune așadar întrebarea cum se situează ceramica de la Radovanu față de cea de tip Zimnicea–Plovdiv de la Căscioarele și Popești și, în consecință, dacă se mai poate susține ideea existenței „complexului cultural de tip Radovanu”. Răspunsul nu se poate da în lipsa prelucrării complete a materialului de la Radovanu. Cert este deocamdată doar că asemănarea dintre ceramica de la Popești și Căscioarele pe de o parte și ceramica de la Radovanu pe de altă parte este mai mare decât rezultă din materialul publicat¹⁶. În evaluarea semnificației deosebirilor dintre ceramica celor trei stațiuni trebuie luate în considerare și dimensiunile – foarte diferite – ale loturilor de materiale (dintre care cel de la Radovanu poate fi estimat la câteva sute de vase și fragmente, în timp ce de la Căscioarele se cunosc doar aprox. 20 de vase). Așadar, existența „complexului cultural de tip Radovanu” nu se poate nici infirma, nici confirma în stadiul actual al cercetării. Ținând însă cont de asemănările importante dintre materialul de la Căscioarele și materialul aparținând Bronzului târziu de la Radovanu, – asemănări constatate de însuși autorul săpăturii de la Radovanu –, precum și de apropierea geografică a celor două stațiuni, ar fi de așteptat ca și așezarea de la Radovanu să aparțină complexului Zimnicea–Plovdiv.

¹⁵ N. Palincaș, SCIVA 47, 1996, 3, p. 257.

¹⁶ Constatarea asemănărilor dintre stațiunile de la Căscioarele și Radovanu s-a făcut de către S. Morintz, inclusiv pe baza accesului la materiale inedite (v. supra, n. 14). Personal am văzut în expoziția de bază a Muzeului din Oltenița kantharoi globulari de dimensiuni mici – ca cei de la Popești și Căscioarele – provenind din așezarea de la Radovanu, dar care nu apar în materialul publicat.

CONCLUZII

Ceramica de la Căscioarele prezentată aici, ca și cea publicată anterior de Gh. Ștefan, aparține complexului Zimnicea–Plovdiv. Analogiile sale cele mai apropiate se găsesc în stratul Zimnicea–Plovdiv de la Popești, dar și în așezarea de la Radovanu. În stadiul actual al cercetării nu se poate face o încadrare mai exactă a așezării de la Căscioarele în cadrul complexului Zimnicea–Plovdiv, în primul rând pentru că nu se cunoaște cronologia internă a acestui complex, dar o asemenea încercare va fi dificilă chiar și într-un stadiu mai avansat al cercetării, lotul de la Căscioarele fiind foarte mic. Ca urmare, se poate spune doar că, în date absolute, așezarea de la Căscioarele–„Ostrovel” se situează în sec. XIII–XII a. Chr., sau chiar XIV–XII, fără ca o restrângere a acestui interval să fie posibilă.

DIE KERAMIK VOM TYP ZIMNICEA–PLOVDIV AUS DER SIEDLUNG VON CĂSCIOARELE (JUD. CĂLĂRAȘI)

ZUSAMMENFASSUNG

In den sechziger Jahren wurden neue Ausgrabungen auf der Insel „Ostrovel” bei Căscioarele zwecks vollständiger Freilegung der neolithischen Siedlung durchgeführt. Dabei sind auch Materialien vorgekommen, die späteren Perioden zugewiesen wurden (Spätbronzezeit, ältere Hallstattzeit, Latènezeit), ohne daß man eine entsprechende Schicht feststellen konnte³⁻⁵.

Die hier behandelte Keramik gehört der Spätbronzezeit und wurde nach rein typologischen Kriterien von der übrigen abgesondert.

Die Tonqualität ist fein, mittelfein und grob. Die erste Kategorie wurde mit Sandkörnern und weißem Pigment (Kalkstein ?)⁷, die zweite mit fein zerbrochenen Scherben, größeren Sandkörnern und weißem Pigment gemagert, die dritte ähnelt der zweiten, nur sind die Scherbenstücke und das Pigment größer. Ob die Tonqualität innerhalb des gleichen Gefäßes nach Körperteilen variiert, läßt sich nicht sagen. Sicher ist nur, daß es kein Verhältnis zwischen Tonqualität einerseits und Gefäßform und -größe andererseits existiert.

Die Mehrheit der Gefäße wurden in reduzierendem Milieu und ungleich gebrannt (mit Ausnahme der oxidierend gebrannten Exemplare 1, 8, 13 und 17). Es wurden keine Abnutzungsspuren beobachtet.

Die Keramik von Căscioarele findet ihre besten Parallelen in der zur Zimnicea–Plovdiv-Gruppe gehörenden Schicht von Popești, sowie unter den noch unveröffentlichten Gefäßen von Radovanu¹⁵⁻¹⁶. Von der aus der Zimnicea Nekropole stammenden Keramik unterscheidet sie sich meistens durch die kleineren Dimensionen der Gefäße.

Wie die Zimnicea–Plovdiv Schicht von Popeşti, läßt sich die Keramik von Căscioarele in die Spätbronzezeit, nach dem Ende der Govora–Fundeni (= Verbicioara IV – V – Tei IV – V)-Gruppe einordnen¹⁵. Absolut chronologisch, dürfte das auf die 13. – 12. Jh., möglicherweise auch 14. – 12. Jh. v. Chr. hinweisen, ohne daß eine nähere Datierung möglich wäre.

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

Abb. 1. Die Siedlung von Căscioarele – „Ostrovel“. Gesamtplan der 1962–1968 Ausgrabungskampanien. (Die Nummer auf dem Plan entsprechen denen aus dem Katalog un auf den Abbildungen).

Abb. 2–7. Căscioarele – „Ostrovel“. Keramik vom Typ Zimnicea–Plovdiv.